

НАПАДИ НА ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ США: ПРИЧИНИ ТА ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ

Охорона правопорядку та боротьба зі злочинністю небезпечні за своєю сутністю. Так, у середньому щоденно правоохоронні органи США втрачають одного працівника, щорічно вчиняється понад 62 000 нападів на правоохоронців, 21 000 з яких закінчується їх пораненням [1].

Сьогодні відомо, що першим офіцером правоохоронних органів США, який загинув при виконанні службових обов'язків, був заступник шерифа міста Нью-Йорк Ісаак Сміт, якого було смертельно поранено 17 травня 1792, а першу жінку-правоохоронця медичного працівника в'язниці міста Гамільтон штату Огайо Анну Харт забив до смерті при спробі втечі арештований.

Вивчаючи обставини загибелі понад 15 000 правоохоронців, товариство пам'яті загиблих офіцерів правоохоронних органів дійшло висновку, що приблизно 50 відсотків з них загинуло від застосування злочинцями вогнепальної зброї; 27 відсотків – в автомобільних катастрофах. Кількість загиблих жінок-правоохоронців становить 150 осіб; працівників в'язниць та виправних установ – 325. Федеральні правоохоронні органи втратили 900 офіцерів. Штат, в якому загинуло найбільше поліцейських – Каліфорнія (1 300 випадків), місто – Нью-Йорк, де загинуло понад 540 правоохоронців [1].

Фахівці ФБР США, проаналізувавши 40 випадків нападів на працівників правоохоронних органів США, визначили ключові позиції, що впливають на виживаність правоохоронців, та сформулювали низку рекомендацій щодо її підвищення. Безперечно, не всі вони можуть бути використані в нашій країні, хоча ознайомитися з ними корисно як науковцям, так і практикам.

1. Регламентація застосування сили. Дослідження доводять, що офіцери, чітко усвідомлюючи, що «не слід робити» та «коли не можна застосовувати силу», не завжди можуть визначити, чи є доцільним, своєчасним, необхідним і правильним застосування сили. Всі опитані працівники впевнено можуть визначити момент, коли, вступивши в боротьбу з правопорушником, необхідно почати застосування сили. Проте, стадію, коли необхідно перейти до наступного рівня застосування сили, навіть деякі з досвідчених працівників не можуть інколи визначити. Також встановлено, що багатьом працівникам важко визначити момент, коли вони фактично починають боротися за своє життя. Деякі працівники з великими труднощами намагаються згадати політику (політика – правила, які регулюють будь-який вид діяльності підрозділу, тобто це правила будь-яких дій. Сукупність політик становить щось подібне нашому Статуту) підрозділу застосування фізичної сили, перед застосуванням необхідної сили. В деяких випадках вони згадують це надто пізно.

Лише регулярні тренування, в яких використовуються ситуації з реального життя, сприяють виживанню офіцерів в потенційно небезпечних для життя ситуаціях.

Рекомендації. Необхідно систематично аналізувати політику застосування сили в кожному підрозділі для чіткого формулювання всіх її положень. Працівники підрозділів мають регулярно проходити тести на розуміння цієї політики. Особливу увагу під час навчання слід приділяти «позитивним позиціям» (які дозволяють застосовувати силу – прим. авт.), особливо чітко визначаючи момент, з якого застосування сили є правомірним. Програму занять необхідно своєчасно коригувати.

2. Зупинки автотранспорту для перевірки. Завдання, що сприймається як звичайне та таке, що часто повторюється працівниками правоохоронних органів, є інколи потенційно загрозливим для життя правоохоронців. Так, особи, яких вони зупиняють за незначні порушення закону, можуть вбити їх для того, щоб зникнути. Вважаючи, що це просто чергова незначна перевірка автотранспорту, офіцери в деяких випадках за власною ініціативою або з інших, зовнішніх, причин заощаджують на власній безпеці. Особливо у спекотні дні, вимушені проводити численні перевірки не в приміщенні з кондиціонером, а на вулицях, вони часто ігнорують носіння бронезилетів, вважаючи це некомфортним, до того ж, не повідомляють диспетчера про місце, причини перевірки транспортного засобу, його марку, модель та номери.

Рекомендації. Кожен підрозділ правоохоронних органів, що регулює правідносини у галузі дорожнього руху, повинен мати розроблену політику безпеки, яка має містити як складники: вміння правильно обирати місце для зупинки транспортного засобу для перевірки, яке забезпечить безпеку як працівника, так і особи, яку перевіряють; повідомлення поліцейського диспетчера про місце та причини перевірки; обов'язкове носіння бронезилетів працівниками, які перевіряють автотранспорт. Керівники підрозділів мають постійно контролювати дотримання підлеглими цих вимог безпеки.

Важливим заходом профілактики нападів на працівників правоохоронних органів, який здебільшого ігнорується, є спілкування з населенням території, що обслуговує підрозділ. Представники підрозділу мають періодично інформувати населення, як правильно реагувати на зупинку автомобіля поліцейським: їм слід залишатися в автомобілі, тримати руки в полі зору поліцейського та очікувати його подальших команд. Якщо ж водій зупиненого автомобіля виходить з нього, щоб привітатися з поліцейським, це може сприйматися останнім як потенційна загроза. Активне впровадження в життя програми «Поліція та населення – партнери» сприяє суттєвому зниженню непорозуміння та запобіганню конфліктів.

3. Особистий обшук. Опитані офіцери, які зазнали нападу, зауважили, що під час проведення особистого обшуку з різних причин (темрява, брудний одяг правопорушника, переключення уваги на здійснення фізичного контролю за правопорушником, проведення його одним офіцером, обшук осіб, які підозрюються у злочинах, пов'язаних з наркоманією), підозрювані не обшукуються ретельно. Офіцери зазначають, що в таких випадках їх більше турбують не заходи особистої безпеки, а наслідки контакту з цими особами та можливість захворіти на СНІД, туберкульоз та інші хвороби.

Кілька офіцерів зауважили, що їх не забезпечено одноразовими латексними рукавичками, що робить їх завдання особливо складним та неприємним. Інші офіцери повідомили, що хоча теоретично патрульні автомобілі оснащені такими рукавичками, при проведенні арешту фактично їх немає. До того ж, латексні рукавички не захищають від проколів голкою при проведенні обшуку наркоманів.

Офіцери також відмічають, що їм неприємно обшукувати пахову зону та нижню білизну у чоловіків. А опитані правопорушники повідомляли, що, знаючи небажання офіцерів обшукувати цю зону, вони часто саме там ховали зброю та контрабанду. Крім того, офіцери чоловічої статі наголошують на небажанні обшукувати при проведенні арешту жінок, побоюючись скарг на такі дії, оскільки у підрозділах немає письмових вказівок з цього приводу, вони не знають, за яких обставин такий обшук вважатиметься законним.

Встановлено, що увага осіб, які проводять персональний обшук, знижується, коли вони знаходять контрабанду. Так, офіцер, знайшовши контрабанду у затриманого, припинив обшук та сконцентрувався на проведенні арешту. У підозрюваного залишилася непоміченою зброя, яку йому вдалося застосувати проти офіцера. Непоодинокими є випадки, коли працівники поліції транспортують затриманих в автомобілі, не обшукавши їх, не оглядають поліцейський автомобіль після цього.

Рекомендації. Для навчання поліцейських правильному проведенню обшуку слід моделювати ситуації, які є типовими в практичній діяльності за різної освітленості (день, ніч, недостатнє освітлення) та в різній місцевості. Спеціально навчають проведенню обшуку особи, яка чинить опір. Політика проведення правильного обшуку осіб, які затримуються за вчинення правопорушень, детально розробляється зокрема при проведенні обшуку затриманих жіночої статі, коли неможливо залучити до обшуку особу тієї самої статі. Правопорушників ретельно обшукує офіцер, який має право проводити затримання. Цей документ має містити також норму, яка зобов'язує оглядати поліцейські автомобілі перед виїздом на патрулювання, до та після транспортування затриманих. Адміністрація правоохоронних органів повинна переконатися, що працівники мають необхідні засоби індивідуального захисту, особливо ті, які регулярно проводять арешти та транспортують наркоманів.

4. Очікування підтримки. Інколи через географічні особливості місцевості або недостатню кількість персоналу офіцерам доводиться проводити необхідні дії, не очікуючи підтримки. Так, офіцери, які працюють в автомобілі без напарника, навіть викликавши підмогу, діють самостійно, бо впевнені, що ситуація вимагає негайних дій. У кожному з таких випадків офіцер зазнавав ушкоджень до прибуття підрозділів підтримки. Бажання офіцера арештувати затриманого або запобігти його втечі переважають над розумінням необхідності дотримуватися заходів безпеки. Офіцери зауважують, що часто дії працівника правоохоронних органів, який діяв, не очікуючи підтримки, оцінюються позитивно, що спонукає їх діяти так само.

Рекомендації. Має розроблятися політика, що чітко окреслює, в яких випадках обов'язково викликають підтримку, та визначає, що саме слід робити до її прибуття. Послідовне дотримання цієї політики має зменшити відповідальність кожного працівника при прийнятті відповідного рішення.

5. **Застосування наручників.** Офіцери по всій країні звертають увагу на непослідовність політики щодо застосування наручників, наголошуючи, що їх підрозділи не мають розробленої політики або якихось вказівок щодо їх застосування. У деяких підрозділах наручники є додатковим, необов'язковим засобом, через що їх застосовують на розсуд офіцера.

Рекомендації. З огляду на те, що застосування наручників спрямоване на безпеку як офіцера, так і особи, яку заарештовують, підрозділ повинен мати політику їх застосування. До того ж, офіцерам необхідно тренуватися щодо правильного застосування наручників: у денний та нічний час, в умовах недостатньої видимості, у різних погодних умовах, а також із суб'єктом, який чинить опір. Керівники контролюють забезпечення особового складу наручниками та правильне застосування під час затримань та арештів.

6. **Виконання обов'язків у позаслужбовий час.** Напади на працівників правоохоронних органів в позаслужбовий час спеціально не вивчалися нами. Відомо, що одного офіцера ФБР було вбито при виконанні службових обов'язків у позаслужбовий час, у двох інших випадках вчинено напади на офіцера в повній уніформі. Нападники в цих випадках усвідомлювали, що вчиняють напад на працівника правоохоронного органу. Всі опитані офіцери зазначили необхідність регламентації поведінки в позаслужбовий час, оскільки здебільшого їх підрозділи не мають письмових вказівок щодо дій офіцера як представника офіційних органів в позаслужбовий час.

В окремих підрозділах працівникам дозволяється мати при собі табельну вогнепальну зброю, в інших – вимагається залишати зброю на поліцейській станції після завершення служби, а в деяких – правоохоронці самі вирішують, чи варто залишати при собі табельну вогнепальну зброю в позаслужбовий час. Це питання є складним та важливим, оскільки кримінальні кодекси певних територій вимагають від офіцера рішучих дій з припинення правопорушень, які вчиняються в їх присутності.

Рекомендації. Для профілактики нападів на працівників правоохоронних органів рекомендовано в кожному підрозділі розробити політику, в якій би зрозуміло роз'яснювалось, як поводитися працівникові, якщо від нього вимагається виконання службових функцій в позаслужбовий час; при виявленні злочину як на території, де він має владні повноваження, так і на інших територіях; у разі, коли на нього вчиняється напад. Ця політика має регулювати питання носіння вогнепальної зброї, поводження з позаслужбовою зброєю, якщо вона відрізняється від табельної; чітко визначати, що офіцер, який вимушений виконувати правоохоронні функції в позаслужбовий час, повинен виконувати накази офіцера, який знаходиться на службі, і НКОЛИ не оголяти зброю перед ним.

Вкрай важливо, щоб члени родини, які можуть перебувати поруч з офіцером під час інциденту, діяли чітко та правильно. Кожен дорослий член родини повинен знати, як контактувати з черговим поліцейським диспет-

чером та яку інформацію йому необхідно повідомити. Наприклад, слід проінформувати що саме відбувається, ім'я офіцера, його прикмети, чи озброєний нападник та іншу інформацію, яка зорієнтувала б офіцерів, які прибудуть на місце виклику.

7. Негативні наслідки нападу. Деякі офіцери, які зазнали серйозних поранень, повідомили про випадки викривлення фактів та обставин інциденту, якщо в інциденті брали участь кілька працівників чи кілька підрозділів правоохоронних органів. Це зрештою призводить до поширення фальшивої інформації про подію.

Неправдива інформація може створити проблеми для підрозділу на всіх рівнях. Жертви нападу повідомили, що найчастіше не проводиться опитування всіх, хто брав участь в інциденті, через госпіталізацію постраждалого в інциденті офіцера; участь працівників різних правоохоронних органів; участь працівників різних підрозділів того самого правоохоронного органу; відсутність нормативного закріплення такого опитування.

Рекомендації. Кожен підрозділ має розробити політику ретельного опитування всіх працівників, які брали участь в серйозних нападах на працівників правоохоронних органів та застосовували смертельну силу. Його обов'язковість в таких випадках має нормативно закріплюватися, а звіт про результати – доводитися до всіх працівників підрозділу в найкоротший час. До того ж, кожен інцидент критично вивчається інструкторами підрозділу для використання в навчальній програмі з виживання в критичних умовах.

8. Повернення до строю після інциденту. Майже у всіх випадках жертвами нападу стали офіцери, яких можна назвати трудягами, які присвятили своє життя служінню суспільству. Правоохоронна діяльність була для них не лише професією, а й стилем життя. Незважаючи на серйозні uszkodження, деякі офіцери й надалі виявили бажання залишатися в лавах правоохоронних органів і служити суспільству.

Чи має офіцер, який постраждав під час нападу, можливість повернутись до своїх обов'язків встановлюється контрактом або політикою підрозділу, що розроблені для його захисту. Однак, більшість положень політики прийнято багато років тому і з того часу не переглядалися.

Рекомендації. Оскільки з того часу, коли зазначені документи були прийняті, правоохоронна діяльність докорінно змінилася, їх слід переглянути, щоб надати можливість жертвам серйозних нападів, пов'язаних зі службовою діяльністю, повернутися до продуктивної роботи в підрозділі. Це було б корисно для офіцера, підрозділу та, що найважливіше для суспільства.

Зрештою, рекомендації майже до всіх пунктів найчастіше зводяться до двох позицій: вдосконалення політики (правил) підрозділу, які регулюють певний вид діяльності, та тренування особового складу. Слід наголосити, що в США, крім федеральних, нараховується 18 769 місцевих і штатів правоохоронних агентств [2, с.96]. Кожне з них має свій статут, який може мати різні назви (наприклад, SOP – Standard Operation Procedure; Manual of General Orders та ін). Зауважимо, що ці підрозділи не підпорядковуються один одному і самостійні у визначенні правил. Інша позиція – рівень професіональ-

ної майстерності працівників правоохоронних органів. Чим він вищий, тим більш захищеним є працівник поліції від нападів злочинців.

Список літератури: 1. National Law Enforcement Officers Memorial. Washington, D. C. 2. Р.Д. Свон. Эффективность правоохранительной деятельности и ее кадровое обеспечение в США и в России. Научное издание / Под общ. ред. В.П. Сальникова. СПб., 2000.

Надійшла до редколегії 07.09.05

Ф.Уїлер

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИПАДКАМ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З НЕМОВЛЯТАМИ

Злочини проти здоров'я немовлят є відносно новим явищем у європейській правоохоронній практиці. Специфічні злочини, вчинені батьками або ж нянями стосовно новонароджених, отримали назву синдрому струсу немовляти (ССН), що викликало певну увагу лікарів, соціальних працівників, поліцейських та юристів. Сьогодні як у США, так й у Великій Британії існує рух серед правоохоронців-професіоналів за забезпечення інформованості та своєчасної підготовки тих, хто працює зі справами по ССН, за всіма різноманітними аспектами цієї проблеми. Результатом тривалої праці автора у сфері розслідування проблем діагностики та розслідування випадків ССН є система пропозицій щодо вдосконалення діяльності по запобіганню випадкам жорстокого поводження з немовлятами, які надаються далі з урахуванням різних сфер превентивної діяльності. Автор сподівається, що викладені з огляду на діяльність поліції Великої Британії пропозиції можуть стати в нагоді українським колегам, що також мають справи з випадками ССН у своїй слідчій практиці.

I. Збір даних

1. Міністерство охорони здоров'я повинне забезпечити застосування системи педіатричного моніторингу в масштабах країни для отримання точних даних про число випадків ССН в лікарнях на рік.

2. Повинна бути проведена оцінка вартості лікування випадків ССН як інструкція для розробки подальшої політики. Необхідне дослідження вартості тих ресурсів, які потрібні в різних організаціях для підтримки дитини, що вижила, але стала інвалідом – жертвою ССН.

3. Поліція повинна надавати дані в міністерство охорони здоров'я про кількість випадків ССН, з якими протягом року довелося мати справу груп захисту дітей і групам по розслідуванню вбивств у поліцейських підрозділах країни. Їх вартість також повинна бути визначена.

II. Навчання

1. Слід створити національний навчальний курс для поліцейських слідчих і соціальних працівників. Він повинен бути направлений на розвиток навичок розслідування випадків опіків і раптової смерті в дитячому ліжку, а також розслідування випадків струсу дітей.

2. Слід переглянути навчання фахівців у сфері охорони здоров'я, які можуть зіткнутися з випадками ССН. Це особливо важливо для патронаж-